

En sammanfattning av situationen i eSwatini

”Så är vi, fastän många, en enda kropp, ty alla får vi del av ett och samma bröd”. Då vi tillhör Kristi världsvida och mångfacetterade kyrka ingår vi i en gemenskap och berikas av att få dela liv och perspektiv med kristna jorden runt. Ett praktiskt sätt att göra det är genom vänstiftsrelationer. Sedan 2003 har vi ett vänstift i södra Afrika, det Östra stiftet*, som leds av biskop Absalom Mnisi. Stiftet har länge haft många utmaningar att kämpa med, men samhällsutvecklingen på senare tid har gjort läget desperat. För att förstå larmrapporterna behöver vi sätta oss in i sammanhanget. Nu är det viktigt att fördjupa våra relationer och framför allt att be för vårt vänstift, vilket de vädjar om.

Östra stiftet är ovanligt i så måtto att det spänner över en nationsgräns, och det omfattar dels ett område öster om Johannesburg i staten Sydafrika dels det lilla kungadömet eSwatini. Dessa två delar av stiftet utgör var sitt kontrakt med sex pastorat i vardera, och som har den swaziska kulturen och dess språk gemensamt, närbesläktade zulufolkets. 90 % av befolkningen tillhör olika kristna kyrkor, varav de största är katolska, pentekostala eller synkretistiska. Den lutherska kyrkan tillhör de allra minsta av mainlinekyrkorna.

Kungadömet eSwatini (Swaziland) slapp undan en annektering i den Sydafrikanska unionen genom att bli ett brittiskt protektorat. 1968 blev landet självständigt, och består idag ca 1,2 miljon invånare. Under apartheidtiden i Sydafrika uppfattades landet som en trygg tillflyktsort, men skakas nu av allvarliga konflikter mellan kungen och dess befolkningen. eSwatini är Afrikas sista absoluta monarki och regeras sedan 1986 av kung Mswati III.

Kungen omges av ett parlament och ett kabinett av ministrar, som han själv utsett eller godkänt. Vissa ledamöter väljs genom ett lokalvalssystem i de gamla hövdingdömena som kallas *Tinkhundla*. De första fem åren efter självständigheten hade landet en konstitution med parlamentarism enligt Westminster-systemet, men den gamle kungen Sobhuza II lyckades utmåla den som ett främmande inflytande och 1973 infördes den nuvarande konstitutionen där kungen kontrollerar regering, lagstiftning och rättsväsende. Val till parlamentet avskaffades och politiska partier räknas som illegala. Demokrati rörelsen har därför kanaliserats genom fackföreningar och andra organisationer. Kungen har lyckats stävja demokrati rörelsen genom att fängsla dess ledare och trakassera dess medlemmar, under förevändning att demokrati leder till splittring. Monarkin har traditionellt haft ett brett folkligt stöd, men på senare år har allt starkare missnöje vuxit mot systemet och mot kungens förtryck och arrogans mot befolkningens behov och önskemål.

Kulturellt betraktar kungen i mångt och mycket landet, folket och alla naturtillgångar som sina egna, och gör anspråk på att ha full beslutanderätt över allt. Kungen tog tidigt över *Tibiyo*, som ursprungligen var en nationell fond som utgörs av en fjärdedel av alla utländska investeringar, och den har blivit en avgörande del av hans egen maktbas. Han rankas som en av världens 15 rikaste monarker.

Medan över 70 % av befolkningen befinner sig i fattigdom, lever kungen med sina 15 fruar och konkubiner med familjer i överdådig lyx, som de gärna visar upp i sociala medier. De bor i palats med egen personal och uppvaktning. Under hösten 2019 importerades över hundra lyxbilar, SUV-modeller från Mercedes och BMW, till familjen och de styrande. De har ett eget sjukhus i världsklass, och

bygger egna hotell- och konferensanläggningar som konkurrerar ut befintliga. En ny stor flygplats, som egentligen bara kungafamiljen har något behov av, har byggts på exproprierad mark. Stora investeringar har också gjorts i flera år för att skaffa kravallutrustning och vapen för internt bruk.

Samtidigt havererar landets ekonomi. Arbetslösheten har varit hög länge, över 20 % totalt och för ungdomar närmar den sig 50 %. Nyexaminerade får sällan jobb, och många avbryter studierna i förtid, då studiemedlen begränsas alltmer. De senaste årtiondenas problem med dåliga skördar pga. torka och klimatförändring har nu spåtts på med pandemins effekter. Lockdowns har varit långvariga och upprepade, medan maten har blivit allt dyrare. Pensionärer och rörelsehindrade får månatliga bidrag motsvarande 280 kr, som inte räcker till mer än en veckas ranson av ris och socker. De vanliga sjukhusen saknar förnödenheter och måste hänvisa de fattiga att köpa sin medicin till fullpris på apoteken. eSwatini har haft världens högsta andel HIV-fall per capita och drabbas nu av Covid-pandemins tredje våg, som är mycket svårare än de tidigare två. Också vårt vänstift drabbas hårt av sjukdom och död bland sina medlemmar. Utan de senaste två årens nödbistånd från vårt stift och andra donationer hade deras präster inte kunnat avlönas.

Under tidig sommar växte protesterna i landet efter att en student mördats av polisen. Tre parlamentsledamöter instämde och krävde demokratiska val, men deras rätt att uttala sig avvisades. Stöddemonstrationer blev alltmer omfattande och svaret från polis och militär alltmer hårdhänt, vilket enligt officiella uppgifter ledde till att 46 civila dödades under juni månad och skulden lades på demonstranterna själva. Andra källor uppger att minst ett hundratal miste livet förutom alla som sårades, misshandlades och fängslades. Våldet fortsatte in i juli med ytterligare döda och skadade.

Kungen kallade folket till ett traditionellt möte - en *Sibaya* inne i det kungliga boskapshägnat – men denna gång dök endast 400 upp trots sedvanliga gratisgåvor och transporter. De flesta valde att gå på oppositionens möte i stället, vilket är stort med tanke på att folket är vana vid att bara lyda. Kungen beskyllde dem för respektlöshet och de tre ledamöterna häktades för uppvigling. Under en spänd vecka av strejker och vägblockader till deras förmån var landet på randen till inbördeskrig. Oppositionen lyckades överlämna en petition till FN-kontoret. Kungen litar inte längre på sin polis och militär utan har kallat in förstärkning från annat håll till sitt personskydd. Arméchefen fick också sparken under oklara omständigheter.

Det finns inga tecken på ånger från kungens sida. På självständighetsdagen den 6 september presenterade han i stället ett gudomligt budskap. Han menade att Gud hade hört bön och gett regn efter folkets tre fastedagar, och att alla andra problem var givna av Gud som förberedelse för landet att nå en högre nivå av framgång. Gud hade försäkrat honom att eSwatini fortfarande var Afrikas predikstol och gjorde en jämförelse med Josefs drömmar om sädeskärvarna och om himlakropparna, med syftning på att de omgivande folken skulle buga för landet och för kungen. Gud kallade befolkningen till frihet, att få tillbaka vad demonerna gjort anspråk på och inte se sig tillbaka. På alla portar och murar i landet skulle därför ordet ”Halleluja” skrivas, och på alla byggnader höjas fanor med ”Halleluja” och därmed bli beskyddade från djävulens planer, såsom Israels barn skyddades från dödsängeln genom att bestryka med blod. Underförstått är det kungen själv och hans familj som motsvarar Israels barn, och Gud skall befria dem från förtryckarna – upproriska element. Han sa också att människor i Afrika skall sluta klaga på de rika, eftersom dessa är nödvändiga spjutspetsar för att utveckla landet till i-landsnivå.

Man kan instämma med de kristna som rasar över att kungen missbrukar Guds namn och över hans hyckleri att kalla folket till en nationell dag av bön i Jesu namn strax efter att ha offrat boskap åt förfäderna. De ber hellre om rättvisa i landet och att man slutar använda pandemin som ursäkt för förtryck. En predikant i en av megakyrkorna fyller också sina internetpredikningar med starka uppmaningar till social rättvisa.

Kungen utmålar oppositionen som samhällsomstörtande våldsmakare som kommer med Bibeln i ena handen och brandfacklor i den andra. Enligt honom bygger landets konstitution redan på majoritetsviljan, och att alla får komma till tals i den kungliga kraalen. Då bör man dock ha klart för sig att var och en bara får några minuter på sig, och att det inte förs något protokoll.

I kungens tal sades också att sociala medier bör användas till uppbyggelse och inte till ryktesspridning. Detta kan förstås i ljuset av att annan massmedia är starkt censurerad av myndigheterna - i radio och TV är det t ex förbjudet att sända musik av de protesterande parlamentsledamöterna. De sociala medierna är alltså den enda fria nyhetskanal som står till buds. Men i juni beordrade kommunikationsministern, Prinsessan Sikhanyiso, att sociala medier skulle stängas ned och farten på internet begränsas. Detta skedde strax innan väpnade styrkor anföll och dödade demonstranterna. Efter ytterligare en blodig attack på demonstranter i början av oktober beordrade hon åter en stängning av sociala medier, för att hindra spridning av befolkningens vittnesskildringar och åsikter om den politiska situationen. Men denna gång beslöt mediaoperatörerna att starta upp verksamheten igen inom ett dygn, eftersom inte ens kabinettet hade konsulterats inför nedstängningen.

I de olika polisattackerna har många sårats och förlamats. Under en strejkdag körde armén iväg 60 personer som misshandlades medan de beordrades att ropa ut hyllningar till kungen och som sedan lämnades kvar ute i skogen. Kungen har ålagt alla föräldrar till skolbarn i de högre klasserna att skriva under ett papper där de förbinder sig att deras barn och ungdomar inte ska delta i oppositionens manifestationer. Det är många föräldrar som vägrat skriva under. I en landsbygdsskola, där elever stämt in i stödet för demokrati, sköts flera barn inne i klassrummen. Familjer har inte råd att stötta de skadade, begrava sina döda eller betala deras kvarvarande studieskulder. I mitten av oktober fängslades fyra ungdomar för terrorism, då de brände ned en polisutpost efter att ha beskjutits under en demonstration. Nu börjar människor sluta sig samman för att stödja offren, betala vårdkostnader, eller borgen för de häktade. På sjukhusen har sköterskor vägrat behandla sårade poliser och soldater som deltagit i aktionerna.

Omvärldens reaktioner har varit förvånansvärt svaga, och manar till att lösa frågan inom konstitutionens ramar. De andra medlemsländerna i SADC, Utvecklingsgemenskapen i södra Afrika, verkar vilja sitta stilla i båten och Sydafrikas president Cyril Ramaphosa var återhållsam under sitt medlingsbesök för ett par veckor sedan. Kanske har eSwatini också blivit en bricka i maktspelet mot Kinas inflytande i Afrika, eftersom det är ett av få länder hittills som erkänt Taiwan som stat. Mswati har besökt landet ett tjugotal gånger och behandlades med taiwanesisk medicin mot Covid i våras. En ny återuppbyggnadsfond har inrättats med målet att avsätta en halv miljard kronor om året, troligen orealistiskt mycket, och där Taiwan i år bidrog med ca 33 %. Den amerikanska ambassadören har manat folket till besinning fram till januari, då Mswati lovat en dialog.

Under en månads tid kring det södra halvklotets sommarsolstånd i december hålls *Incwala*, den traditionella högtid som skall befästa kungens makt och hälsa. Vattenösning och en mängd andra rituella och magiska ceremonier ingår. Men även det ockulta bruket med människooffer sker fortfarande och har utförts flera gånger i hemlighet. I juli sköt en grupp poliser fem personer och tappade dem på blod, att beredas till att smörja pelarna vid kungens podium.

Just nu råder det ställningskrig. Kungen har mist sitt inflytande över folket, men han sitter fortfarande på vapenmakten. Trots det viker oppositionen alltså inte ner sig. De kräver en omedelbar förändring. Från början ville man bara ha en folkvald premiärminister, men nu vill man ha demokratiska val till parlamentet och allt fler manar nu kungen att abdikera. Ungdomar på universiteten kampanjar för att ta ned alla porträtt av kungen och kräva hans avgång.

Till den historiska bakgrunden hör att Kung Mswati III:s tronföljd inte var självklar. Hans far Sobhuza II, med det världshistoriska rekordet av 82 år vid makten, hade över 70 fruar och 180 barn varav Mswati var en av de yngsta. Normalt skall en omyndig son ärva tronen, och under en övergångstid

skall en drottning regera. Landet är egentligen en diarki med ett delat styre mellan kung och kungamor eller den som ikläs rollen - den ene som administrativ regent och den andra som andlig och nationell regent. Kungarollen kallas *Ngwenyama*, som betyder Lejonet, och modersrollen kallas *Ndlovukati*, som betyder Honelefanten. Dzeliwe Shongwe var *Ndlovukati* när Sobhuza dog 1982, men redan ett år senare manövrerades hon bort i en intern maktkamp. I stället utsågs den nuvarande kungamodern Ntfombi Tfwala, som var regent i tre år tills Mswati slutfört sina studier. Utan en legitim kungamoder finns det nu tecken på spänningar bland Mswatis äldre bröder. En har nu kritiserat kungen offentligt. Frågan är om det stora missnöjet leder till en intern palatskupp eller till ett blodigt inbördeskrig.

Av de tre häktade parlamentsledamöterna lyckades en fly landet, men har blivit avsatt från sin parlamentsplats. Rättegången mot de två andra inleddes den 16 november. Sammantaget finns det verkligen ett stort behov av bön för situationen i landet, och för vårt vänstift. Politiska spänningar som påverkar den sydafrikanska delen av stiftet kan vi återkomma till en annan gång.

Stiftet har alldeles nyligen med biskop Absalom Mnisis välsignelse inrättat en *Emergency Fund*, för att stödja familjer till sådana som skadats och dödats. Många unga har fått sina liv förstörda genom övervåldet. Flera har skadats så att de inte kan gå till skolan längre, och det är mycket svårt att ordna digital undervisning. Andra har gått under jorden för att slippa pressas av polisen att ändra sina vittnesuppgifter. Fonden förvaltas av fem personer med stort förtroende och riktlinjer är under arbete för hur medlen skall fördelas efter prioriterade behov.

Ytterligare goda nyheter är att vänstiftet till stor glädje och stolthet kunde utexaminera fyra nya präster i september, som lyckats klara studierna trots alla svårigheter. Två kvinnor skall vigas för arbete inom stiftet, men med egen försörjning. Två män kommer att vigas till tjänst i andra delar av södra Afrika, där de får anställning.

Anders Stenbäck, 2021-11-16

Källor: Flera brev från kontakter i vänstiftet, information från tidigare utsända medarbetare bl a Yngve Kalin som kan språket efter att ha bott många år i Swaziland, samt den oberoende nättidningen Swazi News, Wikipedia och Worldometer.

*) ELCSA-ED, Evangelical Lutheran Church in Southern Africa – Eastern Diocese